

menten voor een gedeeltelijke harmonisering van de bedenktijdregelingen op Europees niveau. Voor de aanschaf van dit boek, al dan niet via internet, heeft u geen bedenktijd nodig: zonder meer een aanwinst voor iedere Nederlandse en Belgische juridische boekenkast!

Prof. mr. M.B.M. Loos

P.G.F.A. Geerts & E.R. Vollebregt, *Oneerlijke handelspraktijken, misleidende reclame en vergelijkende reclame – een bespreking van de art. 6:193a-6:196 BW*, Deventer: Kluwer 2009, 112 p.

Dit handzame boekje geeft een overzicht van afdeling 6.3.3A BW (oneerlijke handelspraktijken) en 6.3.4 (misleidende en vergelijkende reclame). Aan de laatste afdeling wordt overigens meer aandacht besteed, en meer algemeen leggen de auteurs het accent op reclame. Hoewel het boekje geen register heeft, is het eenvoudig te raadplegen gegeven de heldere opzet: *een bespreking van de art. 6:193a-6:196 BW*, gedeeltelijk aan de hand van een artikelsgewijze uiteenzetting. Het boekje geeft een globaal overzicht van de vraagpunten die in literatuur en wetgeschiedenis van de Wet Oneerlijke Handelspraktijken (Wet OHP) aan de orde zijn gekomen. Het besteedt ook aandacht aan handhaving door concurrenten, consumentenorganisaties en de toezichthouders Consumentenautoriteit (CA) en AFM.

Bijzonder belangrijk sinds inwerkingtreding van de Wet OHP is uiteraard de verhouding tussen de afdelingen 6.3.3A en 6.3.4: wie kan op welke normen een beroep doen?

Duidelijk is dat afd. 6.3.3.A beoogt consumenten te beschermen. Voor afd. 6.3.4 bestaan er meerdere interpretaties. Voor art. 6:194 BW is men het er wel over eens dat dit artikel zich sinds inwerkingtreding van de Wet OHP richt op B2B-reclame, maar voor wat betreft art. 6:194a (vergelijkende reclame) is er minder overeenstemming. De parlementaire geschiedenis van de Wet OHP lijkt te suggereren dat dit artikel niet langer voor B2C-reclame geldt. Ik denk dat Geerts en Vollebregt gelijk hebben waar zij zeggen dat dit niet juist kan zijn. Als we kijken naar de tekst van Richtlijn 84/450/EEG zoals gewijzigd door 2006/114/EG en 2005/29/EG (en naar de preambule, overwegingen 8 en 9), dan lijkt te volgen dat deze richtlijn ondernemers in twee hoedanigheden beschermt: in de hoedanigheid van geadresseerde van reclame (misleidende B2B-reclame dus) en in de hoedanigheid van concurrent die door misleidende of denigrerende vergelijkende B2C-reclame in zijn handelsbelangen wordt aangetast. Zo bezien beschermt art. 6:194 BW ondernemers in de eerste hoedanigheid en art. 6:194a BW in de tweede hoedanigheid.

Minder zeker ben ik ervan of de auteurs gelijk hebben op een ander punt, namelijk waar zij stellen dat ondernemers als getroffen concurrent een rechtstreeks beroep kunnen doen op afd. 6.3.3A. Natuurlijk zullen de normen

van de Wet OHP reflexwerking hebben en in het kader van art. 6:162 BW ingeroepen kunnen worden, maar of aan concurrenten een rechtstreeks beroep toekomt op afd. 6.3.3A staat voor mij niet vast.¹ De auteurs lijken te stellen dat dit rechtstreeks uit de richtlijn OHP voortvloeit, maar hun beroep op art. 11 van de richtlijn (en de preambule, overweging nr. 8) ziet naar mijn mening over het hoofd dat dit artikel aan lidstaten opdraagt om een keuze te maken tussen kort gezegd rechtstreeks toegang tot de rechter voor concurrenten en/of toegang tot een administratieve instantie. Onze wetgever heeft geen keuze gemaakt op dit punt en het door de auteurs gewenste resultaat zal men dus moeten proberen te bereiken door middel van richtlijnconforme interpretatie van art. 6:162 BW en/of art. 6:193a e.v. BW. Complicatie daarbij is naar mijn mening dat art. 11 Richtlijn OHP niet eist dat de concurrent een eigen belang in civielrechtelijke zin heeft bij het instellen van de daar bedoelde actie, terwijl ons onrechtmatigedaadsrecht dat wel zal eisen. In de praktijk zal deze dogmatische soep wellicht niet zo heet worden gegeten; in elk geval ben ik het voor wat betreft wenselijk recht graag met de auteurs eens.

D.W.F. Verkade, *Oneerlijke handelspraktijken jegens consumenten, Monografieën BW deel B49a*, Deventer: Kluwer 2009, 97 p.

Dit boek is de eerste van twee nieuwe boeken die in de plaats komen van het deel Mon.Nieuw BW B49 (misleidende reclame) uit 1992, dat ook van de hand van Verkade was. Het geeft een uitgebreide behandeling van met name de Wet OHP en besteedt aandacht aan wat oneerlijk, misleidend en agressief is. Bovendien komen handhaving van en tegen gedragscodes aan de orde, alsmede een uitgebreid exposé over de verschillende vormen van optreden (civielrechtelijk en bestuursrechtelijk handhaven, zelfregulering, collectieve actie) tegen oneerlijke handelspraktijken. Het boek is een genot om te lezen: het is diepgaand, rijk aan verwijzingen en dwarsverbanden, en met een zekere lichtvoetigheid geschreven. Op twee specifieke punten verschil ik van mening met de auteur. Het eerste punt betreft de (on)mogelijkheid van private belangenorganisaties om met een beroep op de bijzondere verzoekschriftprocedure van art. 3:305d BW bij het Hof 's-Gravenhage de bepalingen van art. 6:193a e.v. BW civielrechtelijk te handhaven. Die organisaties hadden met inwerkingtreding van de Wet Handhaving Consumentenbescherming (Whc) ook toegang gekregen tot de verzoekschriftprocedure van art. 3:305d BW voor het Hof 's-Gravenhage, en wel voor die gevallen waarin de CA die toegang tot het hof ook had (dat wil zeggen: voor handhaving van de wetsbepalingen genoemd in onderdeel a van de bijlage Whc). Nu echter de CA de Wet OHP vrijwel niet civielrechtelijk via art. 3:305d BW ten overstaan van het Hof 's-Gravenhage kan handhaven (als gevolg van het amendement-Vos), kunnen consumentenor-

1. Vgl. hierover M.F.H. Broekman, 'De richtlijn Oneerlijke Handelspraktijken', *TvC* 2005, p. 181 e.v.; L. Steijger, 'Wetgevingspraktijken onder de loep genomen: een analyse van de implementatie van de Richtlijn Oneerlijke handelspraktijken in Nederland', *NTER* 2007, p. 133 e.v.; W.H. van Boom, 'Inpassing en handhaving van de Wet oneerlijke handelspraktijken', *TvC* 2008, p. 18; L. Kroon & C.S. Mastenbroek, 'De Richtlijn oneerlijke handelspraktijken en de implementatie daarvan in het BW: mogelijke complicaties in de praktijk', *IER* 2008, p. 259 e.v.

organisaties dat evenmin, zo meen ik.¹ Verkade (p. 86-87) komt tot een andere conclusie. Zijn betoog loopt naar mijn mening allereerst stuk op de wettekst van art. 3:305d BW, waar de bevoegdheid van private organisaties om de verzoekschriftprocedure te starten is beperkt tot handhaving van 'de wettelijke bepalingen, bedoeld in onderdeel a van de bijlage bij de Wet handhaving consumentenbescherming'. In onderdeel a van de bijlage Whc staat nu eenmaal geen verwijzing naar Afd. 6.3.3A BW. Ook als men, zoals Verkade doet, aanneemt dat de indieners van het amendement-Vos niet hebben gewild dat private organisaties niet langer toegang zouden hebben tot art. 3:305d BW wat betreft oneerlijke handelspraktijken, dan nog geldt (nog ervan afgezien dat de wil van de indieners niet doorslaggevend is voor de wil van de wetgever) dat het op zichzelf beschouwd wetssystematisch zuiver is dat de weg naar art. 3:305d BW in zoverre is afgesneden: het duale stelsel beoogt nu juist dat voor gevallen die bestuursrechtelijk gesanctioneerd worden, noch publieke toezichthouders noch private organisaties toegang hebben tot de bijzondere verzoekschriftprocedure voor het Hof 's-Gravenhage. Private belangenorganisaties zullen dus ofwel een handhavingsbesluit van de CA moeten uitlokken of de dagvaardingsprocedure van art. 3:305a BW gebruiken.

Het tweede punt waarop ik van mening verschil met Verkade betreft de kwestie die hiervoor ook al bij de bespreking van het boekje van Geerts en Vollebregt aan de orde kwam: de handhaving van art. 6:193a e.v. BW door concurrenten. Verkade is ook van mening dat concurrenten in civielrechtelijke zin handhavende bevoegdheid toekomt van deze bepalingen, via art. 6:162 BW. Hij stelt dat de auteurs die een andere mening toegedaan zijn, preambule, overweging nr. 8, over het hoofd zien danwel miskennen, om te concluderen: 'Ook overigens kan ik niet inzien waarom een sinds 1919 (arrest *Lindenbaum/Cohen*) nimmer nodig gebleken wettelijke legitimatie voor concurrenten om op te treden tegen concurrenten wegens handelen in strijd met geschreven of ongeschreven recht, in het kader van de implementatie van Richtlijn 2005/29 nu ineens nodig zou zijn geworden.' Ik ben het graag eens met Verkade dat naar wenselijk recht concurrenten voor civielrechtelijke handhaving een rechtstreeks beroep op van art. 6:193a e.v. BW toekomt, maar naar geldend recht is dat niet het geval en dus ligt de vraag voor of art. 11 van de Richtlijn OHP adequaat is geïmplementeerd. Zo bepaalt art. 11 bijvoorbeeld ten aanzien van de positie van concurrenten: 'Elke lidstaat beslist welke van deze procedures wordt gevolgd en of de rechterlijke of administratieve instantie mag eisen dat afdoening van de klacht eerst langs andere wegen, waaronder die bedoeld in artikel 10, wordt beproefd. Deze procedures kunnen worden gevolgd ongeacht of de getroffen consumenten zich bevinden op het grondgebied van de lidstaat waar de handelaar gevestigd is, of in een andere lidstaat.' Hoe is dit geïmplementeerd? Niet. De wetgever heeft geen uitdrukkelijke keuzes gemaakt op dit vlak, heeft geen bijzondere voorzieningen getroffen

en dus moet de rechter met art. 6:162 BW, *Lindenbaum/Cohen* en vermoedelijk ook nog de *Correctie Langemeijer* werken om concurrenten te ontvangen in hun civiele actie. Anders dan Verkade ben ik er niet zeker van dat dit punt met de mantel der liefde van richtlijnconforme interpretatie afgedekt kan worden. De procespositie van concurrenten moet dan bijvoorbeeld op het vlak van de bewijslastverdeling, gezien art. 12 jo. art. 11 Richtlijn, vermoedelijk hetzelfde zijn als nu is bepaald in art. 6:193j lid 1 BW. Dat is nogal wat richtlijnconform gechochel, en we weten hoe het afliep in de zaak *Commissie/Nederland* (C-144/99, HvJ 10 mei 2001, *Jur.* 2001, p. I-3541) met implementatie door middel van gechochel met reeds bestaande open normen.

Daniele Vandone, *Consumer Credit in Europe – Risks and Opportunities of a Dynamic Industry* (Series: Contributions to Economics), Berlin/Heidelberg: Physica Verlag (Springer) 2009, 134 p.

Dit boek van Daniele Vandone (*Università degli Studi di Milano*) ligt op het raakvlak tussen economie, recht en Europees consumentenbeleid. Hoofdstukken één en twee behandelen de economische literatuur over consumentenkrediet (wat bepaalt de vraag naar krediet, hoe werken markten voor krediet). Hoofdstuk drie is bijzonder interessant omdat het verslag doet van empirisch onderzoek naar winstgevendheid van de consumentenkredietsector. De belangrijkste bevinding (p. 55) is dat de winsten van deze ondernemingen in afnemende mate afkomstig zijn van rente-inkomsten en in toenemende mate van provisie voor secundaire producten. De belangrijkste vorm daarvan betreft provisie voor het verkopen van secundaire producten die aangehaakt worden aan het krediet, zoals verzekeringen tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid (Payment Protection Insurance; verzekeringen ter dekking van een risico dat verband houdt met de nakoming van betalingsverplichtingen uit hoofde van een overeenkomst inzake krediet).

Hoofdstuk vier is interessant omdat het indicatoren benoemt voor 'overmatige schuldenlast' van particulieren en een vergelijking maakt van de verschillende schuldsanerings- en insolventieregelingen in de Europese lidstaten. In het vijfde hoofdstuk volgt een betrekkelijk oppervlakkige beschrijving van het Europese beleid inzake consumentenkrediet. Het hoofdstuk bestaat goeddeels uit weergave van delen van de tekst en preambule van Richtlijn 2008/48/EG van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten. Het boek besluit met de vaststelling dat regels inzake transparantie (waar de Richtlijn vooral op is gericht) geflankeerd moet worden door educatie en schuldhulpverlening.

Dit boek, hoewel niet primair voor juristen bestemd, geeft inzicht in de werking van consumentenkredietmarkten in Europa. Het belang van consumentenkrediet verschilt nogal van lidstaat tot lidstaat (Engelse consumenten lenen bijzonder veel, Oost-Europeanen aanmerkelijk minder). De problemen die kredietverlening met zich

1. Zie W.H. van Boom, 'Inpassing en handhaving van de Wet oneerlijke handelspraktijken', *TvC* 2008, p. 17-18 en bevestigend *Kamerstukken I* 2007/08, 30 928, nr. E, p. 5. Voor zover D.W.F. Verkade, *Oneerlijke handelspraktijken jegens consumenten*, Deventer: Kluwer 2009, p. 84-85 zou menen dat ik zou hebben gesteld (W.H. van Boom, 'Inpassing en handhaving van de Wet oneerlijke handelspraktijken', *TvC* 2008, p. 17) dat art. 3:305a BW niet langer zou openstaan voor consumentenorganisaties, berust dat op een onjuiste interpretatie van mijn betoog.

brengt, verschillen dus ook. Alleen daarom al is maximum-harmonisatie zoals Richtlijn 2008/48/EG introduceert, minder verstandig.

Sophia Zheng Tang, *Electronic consumer contracts in the conflict of laws (Series: Studies in Private International Law)*, Oxford/Portland: Hart Publishing 2009, 319 p.

Sophia Zheng Tang (*University of Aberdeen*) schreef een uitgebreid boek over jurisdictie en toepasselijk recht op elektronisch tot stand gekomen overeenkomsten tussen ondernemingen en consumenten, waarbij zij de common law-benadering in het IPR (het zogenaamde *discretion based model*) probeert te verenigen met de *rule-based* benadering van het continentaal-Europese IPR. Het eerste model laat veel vrijheid aan de rechter om bijv. de juiste verwijzingsregel te vinden en toe te passen terwijl het tweede model meer rechtszekerheid biedt door duidelijke (maar minder flexibele) regels vast te stellen (p. 267 e.v.). Het boek valt uiteen in vier delen (hoewel de inhoudsopgave suggereert dat het er vijf zijn). Na een introductie (I), zijn dat jurisdictie (II), toepasselijk recht en rechtskeuze (III), gevolgd door conclusies (IV). In deel II komt uiteraard de bevoegdheid op grond van de Brussel I Verordening¹ aan de orde, maar ook de meer discretionaire benadering van jurisdictie in de common law. Ook besteedt de auteur aandacht aan internationale bevoegdheid in consumentencontracten in de Verenigde Staten en aan het opzetten van online-geschilbeslechtsprocedures in de internationale context. In deel III komen toepasselijk recht en dus de Rome I Verordening² uitgebreid aan de orde, maar ook de Amerikaanse (tamelijk klassieke) verwijzingsregels. Tang geeft in deel IV van haar boek twee uitgebreide sets van regels, het eerste noemt zij het beschermingsmodel en het tweede het gemengde model. Het eerste model sluit sterk aan bij de huidige EU-regels inzake jurisdictie en toepasselijk recht (waarbij bescherming van consumenten een belangrijk element is), terwijl het tweede ook elementen van common law bevat (zoals een *forum non conveniens*-uitzondering).

Bastiaan van Zelst, *The Politics of European Sales Law – A Legal-Political Inquiry into the Drafting of the Uniform Commercial Code, the Vienna Sales Convention, the Dutch Civil Code and the European Sales Directive in the Context of the Europeanization of Private Law*, dissertatie Universiteit van Amsterdam, Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International/Wolters Kluwer Law & Business (Private law in the European context series) 2008, 265 p.

Deze dissertatie richt zich op 'de politiek' die gemoeid is met het tot stand brengen van een Europees contractenrecht in het kader van het project van de (Draft) Common Frame of Reference ((D)CFR). Van Zelst stelt zich met

name ten doel om te bezien of het mogelijk is om contractenrecht, in het bijzonder kooprecht, op een waardenvrije manier te ontwerpen. Het boek beoogt in dat verband om door middel van een vergelijkende, politieke en historische analyse de keuzes te onderzoeken in 'het Europese project'. Daartoe analyseert de auteur vier koopregimes: Chapter 2 (Sales) van de Amerikaanse Uniform Commercial Code, het Weens Koopverdrag, het Nederlandse NBW, en de Europese Richtlijn 99/44 inzake consumentenkoop en garanties. Bij de totstandkoming van deze koopregimes kan op specifieke punten worden aangegeven in hoeverre de ontwerpers gaande het totstandkomingsproces met hun ontwerp verschoven naar meer of minder 'individualisme' danwel 'altruïsme'. Die begrippen houden kort gezegd partij-autonomie resp. bescherming van de wederpartij in.

Van Zelst concludeert dat kooprecht politiek is en dat ook als academici aan het roer staan, belanghebbenden hun invloed proberen uit te oefenen op de inhoud van de regels. Dat brengt Van Zelst tot de conclusie dat het opstellen van de DCFR door academici een hachelijke zaak is, omdat de betrokken academici geen democratisch gelegitimeerd wetgevend lichaam vormen, de oplossingen die zij kiezen niet noodzakelijkerwijs de grote gemene deler van het recht van de EU-lidstaten weergeven en er dus (op ondoorzichtige wijze) politieke keuzes worden gemaakt. Het DCFR-proces zou in ieder geval transparanter moeten zijn, zo adviseert de auteur.

Prof. mr. W.H. van Boom

1. Vo. 44/2001 van de Raad van 22 december 2000 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, *PbEG* 2001, L 12.
2. Vo. 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst, *PbEG* 2008, L 177/6.